

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

О. В. ВЕЛИЧКО, кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємства ім. проф. І. Н. Романенка
*Національний університет біоресурсів
і природокористування України*
e-mail: Oksanavel@ukr.net

***Анотація.** Проаналізовано кількість трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств України та їх використання. Доведено, що зменшення в сільській місцевості частки молоді ще більшою мірою загострює проблему забезпечення сільськогосподарського виробництва кваліфікованими кадрами молодого віку. Досліджено динаміку зміни продуктивності та оплати праці на сільськогосподарських підприємствах України й проведено факторний аналіз продуктивності праці. Проаналізовано вплив продуктивності праці на ефективність сільськогосподарського виробництва на аграрних підприємствах України.*

Обґрунтовано, що на ефективності використання трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств України негативно позначилися: низький рівень оплати праці; дисбаланс попиту і пропозиції робочої сили на ринку праці; занепад соціальної інфраструктури у сільській місцевості; неефективна державна допомога та незадовільне інформаційне забезпечення щодо працевлаштування. Слід відзначити, що в економічній компоненті демографічної кризи важливу роль відіграє рівень доходів громадян, адже саме від нього залежить основа відтворення населення та майбутній розвиток трудових ресурсів аграрних підприємств.

***Ключові слова:** трудові ресурси, сільська місцевість, ефективність, використання, сільськогосподарські підприємства*

***Актуальність.** Достатня забезпеченість трудовими ресурсами, їх раціональне використання, високий рівень продуктивності праці мають велике значення для підвищення ефективності функціонування будь-якого підприємства. Це потребує нового підходу до вивчення проблем у використанні трудових ресурсів, оцінки їх ефективності під впливом виробничих та соціально-економічних факторів в умовах глобалізації. До цих проблем передусім належать такі: неефективне використання робочого часу, спад продуктивності праці, низький рівень зайнятості у сільськогосподарському виробництві, плінність персоналу на підприємстві тощо. Оцінка ефективного використання трудових ресурсів набуває останнім часом дедалі більшого значення, тому що робоча сила має вартісну оцінку, економічні й соціальні гарантії праці, з одного боку, і жорсткі умови*

трудової діяльності, з іншого, потребують глибоких аналітичних досліджень трудових ресурсів підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема ефективного використання трудових ресурсів достатньо широко розглядається в науковій літературі. Зокрема, у вітчизняній економічній науці цією проблемою займаються такі науковці, як С. І. Бандур, Д. П. Богиня, О. А. Бугуцький, О. А. Грішнова, В. С. Дієсперов, М. І. Долішній, О. Ю. Єрмаков, С. М. Злупко, Г. І. Купалова, В. М. Лич, Е. М. Лібанова, М. Й. Малік, В. Ф. Машенков, Л. І. Михайлова, Т. І. Олійник, В. В. Онікієнко, В. К. Терещенко, К. І. Якуба та інші. Разом з тим, залишаються недостатньо вивченими і потребують поглибленого дослідження багато організаційно-економічних питань щодо оцінки ефективності використання трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств, оскільки наявні наукові розробки не враховують тенденцію постійних змін в економіці сільського господарства України.

Мета дослідження – наукове обґрунтування теоретико-методичних положень та розробка рекомендацій щодо забезпечення підвищення ефективності використання трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств.

Матеріали і методи дослідження. Теоретичною і методичною основою є діалектичний метод пізнання, системний підхід і аналіз, фундаментальні положення економічної теорії, наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних учених із проблем формування й ефективного використання трудових ресурсів, закони України, укази Президента України та постанови Кабінету Міністрів України. Інформаційною базою дослідження були статистичні дані Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики України, а також матеріали особистих спостережень автора.

Результати дослідження та їх обговорення. Трудові ресурси є головним ресурсом кожного підприємства, від якості й ефективності використання якого багато в чому залежать результати діяльності підприємства та його конкурентоспроможність. Незалежно від форм власності та системи виробничих відносин трудові ресурси є одним із головних чинників подальшого розвитку сільськогосподарського виробництва.

В аграрній сфері економіки України в сучасних умовах господарювання особливе місце займають питання забезпечення трудовими ресурсами, а також їх ефективного використання. Це зумовлено тим, що в українському суспільстві останнім часом відбулися істотні зміни, які призвели до вимирання сіл і погіршення якості життя сільських мешканців. Тому стратегічного значення для ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств у нестабільних умовах розвитку ринкових відносин набуває людський фактор.

Останніми роками в Україні склалася тенденція прогресуючого зменшення кількості сільського населення, зростання частки населення старшого віку, значного зменшення кількості та частки працівників, зайнятих у сільськогосподарському виробництві. Проблема ускладнюється обмеженими

можливостями забезпечення робочими місцями сільського населення у зв'язку зі скороченням обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, зниженням інвестиційної привабливості тощо [8].

Важливим чинником та одним із основних елементів, від якого залежать кінцеві результати виробництва в економіці країни, є трудові ресурси. Своєчасне та якісне виконання сільськогосподарських робіт в оптимальні строки, забезпечення стабільних обсягів виробництва продукції залежать переважно від їх наявності.

Трудові ресурси сільськогосподарських підприємств України наведено в табл. 1. Аналіз даних таблиці свідчить, що кількість зайнятих у сільськогосподарському виробництві у 2014 р. становить 425 тис. осіб, що на 93 тис. осіб, або на 17,9% менше, ніж у 2010 р., у тому числі в рослинництві зменшення відбулося на 13,2%, у тваринництві – на 27,4%. Щодо оплати праці, то слід відзначити, що вона у 2015 р. становила 11 044 тис. грн, що на 4237 тис. грн, або на 62,3% більше, порівняно з даними 2010 р., у тому числі в рослинництві збільшення відбулося на 80,1%, у тваринництві – на 31,3%. Середньомісячна зарплата за аналізований період дослідження збільшилася на 97,7%.

1. Трудові ресурси сільськогосподарських підприємств України та їх використання*

Показник	Роки					2014 р. до 2010 р., %
	2010	2011	2012	2013	2014	
Усього зайнятих у с.-г. виробництві, тис. осіб	518	510	485	466	425	82,1
у тому числі:						
у рослинництві	346	349	338	325	301	86,8
у тваринництві	172	160	148	141	125	72,6
Оплата праці всього, тис. грн	6807	9029	11610	9719	11044	162,3
у тому числі:						
у рослинництві	4318	6243	8529	6501	7778	180,1
у тваринництві	2489	2785	3081	3219	3266	131,3
Середньомісячна зарплата, всього, грн	1095	1477	1993	1738	2164	197,7
у тому числі:						
у рослинництві	1039	1489	2105	1668	2156	207,5
у тваринництві	1206	1451	1737	1900	2182	180,9

*Розраховано автором за даними Державної служби статистики України [7].

Зменшення в сільській місцевості частки молоді ще більшою мірою загострює проблему забезпечення сільськогосподарського виробництва кваліфікованими кадрами молодого віку. Це пов'язано з міграційним рухом населення, а також із такими процесами, як народжуваність і смертність.

Вагомим фактором формування та використання трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств є дієвий мотиваційний механізм, а його

найбільш важливим складовим елементом – оплата праці [1]. Ефективна робота, віддача й старанність працівника значною мірою залежать від рівня винагороди за його працю. Кожний працівник має бути зацікавлений у результатах своєї праці, тому в господарстві слід передбачити ефективну систему матеріального заохочення і стимулювання працівників сільськогосподарського виробництва.

На стимулювання праці та відтворення трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств негативно впливає не лише низька заробітна плата, а й несвоєчасність її виплати. Низький рівень заробітної плати в аграрному секторі економіки спричинює обезлюднення сіл, деградацію сільських територій і, в остаточному підсумку, ставить під загрозу продовольчу безпеку країни. У сучасних кризових умовах, унаслідок інфляційних процесів, тривалого економічного спаду, значних сум невиклат заробітної плати й зниження рівня зайнятості, заробітна плата вже не виконує властиві їй функції – відтворювальну, регулюючу та стимулюючу.

Таким чином, механізм, який регулює динамічну рівновагу попиту і пропозиції робочої сили на ринку трудових ресурсів сільської місцевості, має передбачати дієві заходи щодо розвитку системи робочих місць і збільшення потреби сільськогосподарських підприємств та організацій у робочій силі, удосконалення системи оплати праці, розширення можливостей населення одержувати додаткові доходи, поліпшення системи соціальної допомоги, дотацій і пільг.

Результати дослідження переконують, що необхідно розробити та впровадити у практику господарювання сучасну систему стимулювання трудової діяльності, яка забезпечить ефективне використання трудових ресурсів з одночасним зростанням їх конкурентоспроможності. Інакше ситуація у сфері оплати праці буде залишатися критичною, нерегульованою, а існуючий розмір доходів працюючих і надалі не сприятиме ефективному використанню трудових ресурсів регіону.

Питання продуктивності праці привертає увагу багатьох учених-економістів. За дослідженням Т. Заяць, засади продуктивного використання трудових ресурсів формуються не тільки через систему регулювання темпів, пропорцій і форм зайнятості, а й через високі кінцеві результати у вигляді соціально прийняттого рівня трудового доходу, задоволеного споживчого попиту населення та підвищення економічного зростання [3].

Досягнутий рівень і темпи зростання продуктивності праці, як вираз її ефективності, значною мірою характеризують ступінь суспільного прогресу і безпосередньо впливають на суспільство в цілому. У підвищенні продуктивності праці відображується рівень розвитку продуктивних сил і досконалість суспільних відносин. Високий рівень продуктивності праці – найважливіший фактор піднесення ефективності суспільного виробництва, основне джерело збільшення національного доходу, який визначає розмір нагромаджень і життєвий рівень працівників.

Найбільш розповсюдженим критерієм оцінки ефективності використання трудових ресурсів в аграрних формуваннях є продуктивність праці. Її рівень значною мірою визначає розподіл і використання трудових

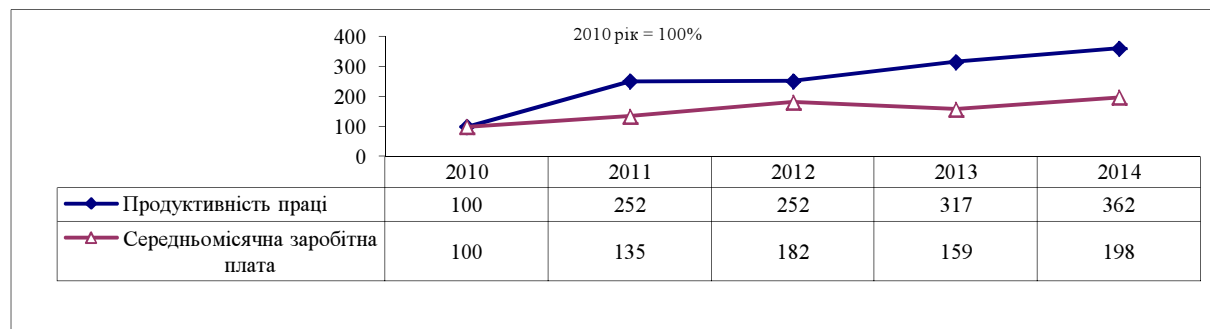
ресурсів підприємств – головного фактора будь-якого виробництва, у тому числі й сільськогосподарського. Динаміку зміни продуктивності і оплати праці на сільськогосподарських підприємствах України наведено в табл. 2 та на рисунку.

2. Динаміка зміни продуктивності і оплати праці на сільськогосподарських підприємствах України*

Показник	Роки					2014 р. у % до 2010 р.
	2010	2011	2012	2013	2014	
Продуктивність праці, грн	85992	216287	216837	272297	310951	362
у тому числі:						
у рослинництві	71335	230312	214990	288516	325273	456
у тваринництві	115515	185658	221053	234974	276441	239
Середньомісячна заробітна плата, грн.	1095	1477	1993	1738	2164	198
у тому числі:						
у рослинництві	1039	1489	2105	1668	2156	207
у тваринництві	1206	1451	1737	1900	2182	181

*Розраховано автором за даними Державної служби статистики України [7].

Проведені дослідження свідчать, що продуктивність праці на сільськогосподарських підприємствах у 2014 р. збільшилася у 3,6 раза, порівняно з даними 2010 р., у тому числі в рослинництві збільшення відбулося у 4,6 раза, у тваринництві – у 2,4 раза. Це пояснюється зменшенням кількості працюючих і збільшенням виходу валової продукції. Дані рисунка свідчать, що зі зростанням продуктивності праці підвищується економічна ефективність сільськогосподарського виробництва.

Динаміка зміни продуктивності і оплати праці на сільськогосподарських підприємствах України*

*Побудовано автором за даними Державної служби статистики України [7].

Факторний аналіз продуктивності праці на сільськогосподарських підприємствах України наведено в табл. 3. Важливий напрям аналізу – виявлення частки приросту валової продукції за рахунок зміни продуктивності праці та кількості працівників. Якщо кількість працівників не зростає або знижується, а обсяг випуску продукції збільшується, то це свідчить про те, що

приріст продукції повністю забезпечений за рахунок зростання продуктивності праці. Якщо темпи зростання кількості перевищують темпи зростання обсягу продукції, то це означає, що приріст обсягу продукції забезпечується за рахунок збільшення кількості працівників.

Отже, збільшення обсягу валової продукції у 2014 р. проти 2010 р. на 44 969 млн грн забезпечений за рахунок збільшення продуктивності праці. Через зменшення кількості працівників у 2014 р. проти 2010 р. на 98,5 тис. осіб недоотримано 13 079 млн грн валової продукції.

Важливе значення в підвищенні продуктивності праці має знання і вміння використати всю різноманітність умов, від яких залежить рівень трудових затрат на одиницю виробленої продукції. Слід відзначити, що до джерел зростання продуктивності праці відносять [4–6]:

1. Підвищення під дією праці родючості ґрунту і продуктивності тварин, що позначається на рівні виходу валової продукції з одиниці земельної площі.

2. Економію праці, яка витрачається на даний об'єкт і отримується завдяки технічній озброєності й суспільній організації праці. Резервами підвищення продуктивності праці є зниження технологічної трудомісткості та більш повне використання фонду робочого часу.

3. Факторний аналіз продуктивності праці на сільськогосподарських підприємствах України*

Кількість працівників, тис. осіб		Продуктивність праці, тис. грн		Валова продукція, млн грн			Відхилення, (+, -)		
2010	2014	2010	2014	2010	умовна (кількість працівників 2010 р. та продуктивність 2014 р.)	2014	усього	у т. ч. за рахунок зменшення кількості працівників	за рахунок збільшення продуктивності праці
518,2	425,3	86,0	132,3	44559	36574	132253	87693	-7985	95679

*Розраховано автором за даними Державної служби статистики України [7].

Відновлення виробництва в агропромисловому комплексі, нарощування обсягів переробки сільськогосподарської продукції в місцях її виробництва, розвитку агросервісу та сфери обслуговування населення дадуть змогу розширити сферу зайнятості на селі, отримати роботу за місцем проживання, забезпечити нею працездатну молодь. Розв'язання цих проблем дасть змогу сформувати повноцінне життєве середовище в сільській місцевості, з метою задоволення економічних і соціальних потреб сільського населення, комплексного розвитку сільських територій. Достаток у кожній сільській оселі, впевненість сільських трудівників у завтрашньому дні,

стабільний динамічний розвиток усіх учасників аграрного сектору має бути головним завданням місцевих органів влади регіону.

Розглянемо залежність ефективності виробництва сільськогосподарських України від землеоснащеності одного працівника у табл. 4.

**4. Залежність ефективності виробництва
на сільськогосподарських підприємствах України від
землеоснащеності одного працівника, 2014 рік***

Показник	Групи господарств за площею с.-г. угідь, що припадає на 1 середньорічного працівника, га					У середньому по Україні
	до 20	21–50	51–100	101–200	>200	
Кількість господарств у групі	1609	2034	2600	1310	602	8155
Площа с.-г. угідь, тис. га	1837	5448	6009	2810	1991	18095
Площа с.-г. угідь на 1 господарство, га	1142	2679	2311	2145	3307	2219
Кількість працюючих, осіб	152696	150568	88584	21443	4012	417303
Кількість працюючих на 1 господарство, осіб	95	74	34	16	7	51
Припадає с.-г. угідь на 1 середньорічного працюючого, га	12	36	68	131	496	43
Площа ріллі, тис. га	1703	5247	5813	2718	1572	17053
Припадає ріллі на 1 господарство, га	1058	2580	2236	2075	2612	2091
Припадає ріллі на 1 працюючого, га	11	35	66	127	392	41
Середньорічна оплата праці 1 працюючого, грн	23744	23499	26717	24907	19151 9	25959
Валова продукція на 1 середньорічного працівника, тис. грн	236	251	362	615	2090	306
Дохід (виручка) на 1 середньорічного працівника, тис грн	241	322	490	912	2857	383
Прибуток на 1 середньорічного працівника, тис грн	46,6	59,3	102,8	196,5	818,8	78,3
Рівень рентабельності, %	24,0	22,6	26,6	27,5	40,2	25,7

Примітка: вибірка підприємств з площею угідь більше за 0.

*Розраховано автором за даними Державної служби статистики України [7].

Аналізуючи дані табл. 4 слід відзначити, що до I групи належить 1609 підприємств, до II – 2034, III – 2600, IV – 1310, V – 602, усього по області у 2014 р. налічувалося 8155 сільськогосподарських підприємств.

Варто відзначити, що підприємства із землеоснащеністю понад 200 га сільськогосподарських угідь на працівника найбільші за площею сільськогосподарських угідь (3307 га сільськогосподарських угідь та 2612 га ріллі). Існує пряма залежність ефективності сільськогосподарського виробництва від землеоснащеності працівників. Так, підприємства V групи мають найвищу продуктивність праці, дохід та прибуток у розрахунку на

працівника, і, відповідно, найвищий рівень рентабельності виробництва – 40,2%.

Багатовіковий досвід свідчить, що найбільший вихід продукції з одиниці земельної площі при найменших затратах на її виробництво забезпечують великі спеціалізовані господарства. Вони мають можливість повніше й ефективніше здійснювати комплексну механізацію, впроваджувати передові технології, раціональніше використовувати основні засоби виробництва, оборотні кошти та трудові ресурси й на цій основі підвищувати продуктивність праці. Розглянемо групування сільськогосподарських підприємств України за землеоснащеністю одного працівника (табл. 5).

5. Групування сільськогосподарських підприємств України за землеоснащеністю одного працівника, 2014 рік*

Продукція	Групи за землеоснащеністю 1 працівника, га (с.-г. угідь)					У середньому по Україні
	до 20	21–50	51–100	101–200	>200	
Вироблено валової продукції на 1 працюючого, ц						
Зерно	319	1057	1668	3047	6869	1075
Цукрові буряки	39	127	199	363	764	128
Соняшник	34	147	324	593	1663	181
Молоко	8	36	80	147	380	44
Приріст ВРХ	131	482	368	342	1979	336
Приріст свиней	5	18	15	12	58	13
Витрати на оплату праці на 1 ц продукції, тис. грн						
Зерно	9,64	7,34	5,82	3,77	1,68	6,22
Цукрові буряки	2,35	1,98	0,99	0,46	0,08	1,62
Соняшник	19,2	16,2	14,2	9,3	3,5	13,4
Молоко	1,4	7,7	13,3	39,3	11,8	5,3
Приріст ВРХ	342,6	313,0	273,0	366,3	102,6	322,8
Приріст свиней	96,6	107,1	162,4	107,3	196,5	104,4
Витрати на оплату у структурі собівартості, %						
Зерно	7,8	6,1	4,9	3,2	1,5	5,2
Цукрові буряки	5,6	5,3	2,5	1,3	0,3	4,2
Соняшник	7,9	6,7	5,8	3,8	1,5	5,5
Молоко	0,5	2,7	4,0	14,1	3,6	1,8
Приріст ВРХ	14,9	12,8	11,6	15,1	3,9	13,7
Приріст свиней	6,8	7,3	9,2	6,3	9,6	7,1

*Розраховано автором за даними Державної служби статистики України [7].

Аналіз розподілу підприємств за землеоснащеністю свідчить про пряму залежність виробництва продукції на одного працівника залежно від землеоснащеності [2]. Найвищий рівень виробництва на одного працівника у групі підприємств із землеоснащеністю понад 200 га. Це підприємства з високим рівнем технічної забезпеченості. Найнижчий рівень оплати праці у структурі виробничої собівартості. Найбільше виробництво продукції на одного працівника.

Проаналізуємо вплив продуктивності праці на ефективність сільськогосподарського виробництва на аграрних підприємствах України у табл. 6.

6. Вплив продуктивності праці на ефективність сільськогосподарського виробництва на аграрних підприємствах України, 2014 рік*

Показник	Вартість валової продукції на 1 середньорічного працівника, грн					У середньому по Україні
	до 100	101–200	201–300	301–500	більше 500	
Кількість господарств у групі	1098	1984	1657	1770	1646	8155
Площа с.-г. угідь, тис. га	946	3901	3890	5327	4031	18095
Площа с.-г. угідь на 1 господарство, га	861	1966	2348	3010	2449	2219
Кількість працюючих, осіб	44452	132099	98080	93712	48960	417303
Кількість працюючих на 1 господарство, осіб	40	67	59	53	30	51
Припадає с.-г. угідь на 1 середньорічного працюючого, га	21	30	40	57	82	43
Площа ріллі, тис. га	757	3494	3747	5157	3899	17053
Припадає ріллі на 1 працюючого, га	17	26	38	55	80	41
Припадає ріллі на 1 господарство, га	689	1761	2262	2913	2369	2091
Валова продукція на 1 га с.-г. угідь, тис. грн	3,0	5,1	6,2	6,7	11,2	7,0
Валова продукція на 1 середньорічного працівника, тис. грн	64	150	244	381	923	306
Валова продукція на 1 грн витрат, грн	0,62	0,76	0,75	0,86	0,99	0,85
Прибуток на 1 га с.-г. угідь, грн	59	838	1533	1770	3457	1805
Прибуток на 1 середньорічного працівника, грн	1264	24756	60823	100626	284653	78261
Прибуток на 1 грн витрат, грн	0,01	0,13	0,19	0,23	0,31	0,22
Рівень рентабельності (збитковості), усього	1,4	15,1	22,3	25,9	36,7	25,7
у тому числі:						
рослинництва	8,4	23,0	27,6	28,5	36,1	29,2
тваринництва	-17,8	-4,7	0,4	14,1	39,0	12,9

*Розраховано автором за даними Державної служби статистики України [7].

Аналіз даних свідчить, що найнижчий рівень продуктивності праці (господарства І групи) на невеликих підприємствах – у середньому 861 га сільськогосподарських угідь. Ці підприємства мають низький рівень землеоснащеності (21 га сільськогосподарських угідь на працівника) та ефективності виробництва. Чим вищий рівень продуктивності праці, тим кращі показники ефективності (більше валової продукції на 1 га сільськогосподарських угідь, на 1 грн витрат, прибутку, рентабельніше виробництво сільськогосподарської продукції). Таким чином, існує пряма залежність оплати праці від продуктивності.

Узагальнення викладеного вище дає підстави для висновку, що процес формування трудових ресурсів аграрних підприємств та ефектив-

не їх використання в умовах ринкових трансформацій має будуватися на принципах активної політики поживлення економічної ситуації, розробки заходів щодо збільшення кількості робочих місць і посилення потреби сільськогосподарських підприємств та організацій у робочій силі, удосконалення системи оплати праці, розширення можливостей одержання населенням додаткових доходів, професійної орієнтації та підготовки тощо.

Збереження і розвиток трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств є стратегічним завданням у системі сталого розвитку України. Це зумовлено сучасною складною економічною і соціальною ситуацією на селі внаслідок недостатньої уваги держави до проблем сільського населення й аграрного сектору економіки через незадовільне законодавче забезпечення, вкрай обмеженої державної підтримки облаштування сільських територій; постійної нестачі фінансових ресурсів на сільськогосподарських підприємствах; недостатньо розвиненої інфраструктури аграрного ринку тощо.

Висновки і перспективи. Таким чином, аналіз господарської діяльності сільськогосподарських підприємств дав змогу виявити проблеми, які необхідно вирішити для усунення перешкод формуванню й ефективному використанню трудових ресурсів. Серед них варто відзначити: недосконалість організації праці в галузях сільськогосподарського виробництва; наявність на робочих місцях небезпечних виробничих факторів, які становлять загрозу життю і здоров'ю працівників підприємств; несправедлива оцінка праці; неврахування в її оплаті рівня кваліфікації, важкості та шкідливості; наявність трудових конфліктів із питань заробітної плати, умов та організації праці; обмежений соціальний захист працівників за рахунок господарства; обмежені можливості у здобутті нових навичок, знань, умінь за фахом через систему підвищення кваліфікації для ознайомлення із сучасними, ефективними методами роботи, техніки і технології; низький рівень продуктивності праці; недостатня участь працівників у прийнятті управлінських рішень сільськогосподарських підприємств; незорієнтованість працівників на підвищення рівня корпоративної, правової й економічної культури; відсутність матеріальних можливостей для медичного обслуговування, відпочинку, здобуття вищої освіти працівниками та їхніми дітьми.

Список літератури

1. Гривківська О. В. Проблеми мотивації праці управлінського персоналу / О. В. Гривківська, Ж. В. Соловійова // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 9 (87). – С. 86–91.
2. Єрмаков О. Ю. Розвиток орендних земельних відносин сільськогосподарських підприємств : монографія / О. Ю. Єрмаков, Л. В. Богач. – К., 2013. – 224 с.
3. Заяць Т. Продуктивність людських ресурсів України та регіональні можливості її забезпечення / Т. Заяць // Україна: аспекти праці. – 2004. – № 3. – С. 25–29.
4. Ільч Л. М. Ефективність відтворення трудового потенціалу України : монографія / Л. М. Ільч. – К. : Енергія плюс, 2007. – 212 с.

5. Перебийніс В. І. Управління використанням трудових ресурсів на підприємствах : монографія / В. І. Перебийніс, Т. П. Житник. – Полтава : ПУСКУ, 2008. – 332 с.

6. Решитько Т. В. Безробіття в сільській місцевості // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. Вип.7 ч. 3 – Кіровоград : КНТУ, 2005. – С. 226–230.

7. Сільське господарство України 2014 : стат. зб. – К. : Державна служба статистики України. 2015. – 368 с.

8. Шпак Н. А. Розвиток людського потенціалу, як фактор економічного зростання / Н. А. Шпак // Вісник Чернігівського державного технологічного університету, серія «Економічні науки». – № 2 (58). – 2012. – С. 275–280.

References

1. Hryvkivska, A. V. (2008). Problemu motuvatsii upravlinskogo personalu [Motivation problems of management personnel]. Actual problems of economics, 9 (87), 86–91.

2. Yermakov, O. Y., Bogach L. V. (2013). Rozvitok orendnuh zemel'nuh vidnosun sil'c'kogospodars'kuh pidpruyemstv [Development of land relations lease at farms]. Kiev, Ukraine: Komprint, 224.

3. Zajac, T. (2004). Produktivnist lyudskuh resursiv Ukrainu ta regionalni mozhluvosti ii zabezpechenn'ya [Productivity of human resources Ukraine and regional opportunities to provide it], 3, 25–29.

4. Illich, L. M. (2007). Efektivnist vidtvorenniya trudovogo potencialu Ukrainu [Efficiency reproduction of labor potential of Ukraine]. Kiev, Ukraine: Komprint, 212.

5. Perebuynis, V. I., Zhutnuk, T. P. (2008). Upravlinnya vukorustannya trudovuh resursiv na pidpruemstvi [Management of human resources at enterprises]. Poltava, Ukraine: RVTs Start, 332.

6. Reshytko, T. V. (2005). Bezrobittya v silskliiy miscevoosti [Unemployment in rural areas]. Scientific works of Kirovograd National Technical University, 7\3, 226–230.

7. Statustuchnuy zbirnyuk Ukrainu 2014 [Farming of Ukraine 2014 Statistics] (2014). Statistics Service of Ukraine, 368.

8. Shpak, N. A. (2012). Rozvutok lyudskogo potencialy yak factor ekonomichnogo zrostannya [The development of human potential as a factor of economic growth]. Journal of Chernihiv State Technological University, 2 (58), 275–280.

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТРУДОВЫХ РЕСУРСОВ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

О. В. Величко

Аннотация. Проанализирована численность трудовых ресурсов сельскохозяйственных предприятий Украины и их использования. Доказано, что уменьшение в сельской местности части молодежи еще в большей степени заостряет проблему обеспечения сельскохозяйственного производства квалифицированными кадрами молодого возраста. Исследована динамика изменения производительности и оплаты труда на сельскохозяйственных предприятиях Украины, проведен факторный анализ производительности труда. Проанализировано влияние производительности труда на эффективность сельскохозяйственного производства на аграрных предприятиях Украины.

Обосновано, что на эффективности использования трудовых ресурсов сельскохозяйственных предприятий Украины негативно отразились: низкий уровень оплаты труда; дисбаланс спроса и предложения рабочей силы на рынке труда; упадок социальной инфраструктуры в сельской местности; неэффективная государственная помощь и неудовлетворительное информационное обеспечение трудоустройства. Следует отметить, что в экономической компоненте демографического кризиса важную роль играет уровень доходов граждан, ведь именно от него зависит основа воссоздания населения и будущее развитие трудовых ресурсов аграрных предприятий.

Ключевые слова: трудовые ресурсы, сельская местность, эффективность, использование, сельскохозяйственные предприятия

ECONOMIC EVALUATION OF LABOR RESOURCES USING AT AGRICULTURAL ENTERPRISES

O. V. Velichko

Abstract. *The author has analyzed the number of labor at agricultural enterprises of Ukraine and its using in the article. The author has proved that the reduction in rural areas the proportion of young people even more exacerbates the problem of agricultural production by qualified young staff. Dynamics of changes in productivity and wages in the agricultural enterprises of Ukraine is researched. A factor analysis of labor productivity at agricultural enterprises of Ukraine has been made. The productivity influencing on the efficiency of agricultural production at agricultural enterprises of Ukraine has been analyzed.*

The author has proved that the efficiency of human resources at agricultural enterprises in Ukraine is negatively affected by low pay; imbalance of demand and supply of labor in the labor market; decay of social infrastructure at rural areas; inefficient state aid and poor information provision about employment. It should be noted that in the economic component of the demographic crisis the important role is played by the level of income, because it depends on the basis of population reproduction and future workforce development of agricultural enterprises.

Keywords: *human resources, rural areas, efficiency, using, agricultural enterprises*